

A főiskolások

Mindenki, aki a csehszlovákiai magyar főiskolások problémájához hozzányúl, *mozgalmaikat* szedi elő. Pedig e mozgalmak nem egyedüli tényezői azoknak a változásoknak, amelyeken a csehszlovákiai magyar fiatalság keresztülment. Sokkal inkább járulnak hozzá lelkük alakulásához *egyetemi városaik* körülményei, értve ez alatt az illető város szociális, gazdasági, kulturális és erkölcsi viszonyait. A három egyetemi város: Prága, Brünn és Pozsony között mélyreható különbségek vannak. Prága teljesen cseh mentalitású, kultúrájú és erkölcsű város, Brünnben erősebben érezteti hatásait a német vidéki város, Pozsonyban a város régi magyar szelleme viaskodik az új, előretörő szlovák szellemmel. A három város hatása meglátszik a bennük művelődő magyar főiskolásokon is. Egészen más a Pozsonyban diákoskodó magyar fiatal magatartása, szórakozása, erkölcsi felfogása, mint a prágai magyar főiskolásé, ismét más a brünnié. Bármennyire is erős az egyetemi városok hatása, nem tudja eltüntetni azokat a nyomokat, melyeket magyar főiskolásainkon *szülőföldjük* hagyott. Más a csallóközi magyar fiatal, aki a komáromi bencés gimnáziumban, vagy a pozsonyi magyar gimnáziumban tanult, más a mátyusföldi, aki Érsekújvárra utazgatott, mint bejáró diák, más az ipolymenti, aki Ipolyságon gimnázistáskodott, ugyanúgy meg lehet ismerni a rimaszombati és losonci palóc gólyát az egyetemen, mint a kassait vagy a Beregszászot tanuló kárpátaljai magyart. A táji különbségeket még tarkábbá színezi az egyes főiskolások *osztályhelyzete, vallási hovatartozása*. Mindezeket a különbségként ható tényezőket nem tárgyalják azok a cikkek és tanulmányok, mélyek a csehszlovákiai magyar főiskolásokkal foglalkoznak, pedig mint említettük, mindezek az átlag magyar főiskolásra sokkal inkább hatnak, mint a sokat tárgyalt mozgalmak. Később rátérünk, miért.

Döntő befolyást gyakorolt es gyakorol végül fiatal értelmiségünk életében a csehszlovákiai magyar *középiszkolai nevelés szelleme*. E tényező oly fontos, hogy részletesebben kell vele foglalkozni. Fentebb felsoroltam azokat a helyeket, ahol magyar középiskola van. E nyolc város gimnáziumaiban nevelkedik a csehszlovákiai magyar intelligencia. Szellemük helyenként más, azonban egyben megegyez-

nek: a hivatalos csehszlovák történelem- és földrajzszemléletet szügerálják tanulóikba. A csehszlovák szellem hatása döntő középiskoláinkban. Hatása a fiatal magyarra a következőkben foglalható össze: 1. Csehszlovák állampolgároknak érzik magukat. 2. Megszakad a kapcsolatuk a magyar történelemmel, Svatozluk és Árpád, Mátyás és Podébrád egy tömegbe keverednek bennük. 3. Megszakad a földrajzi közösségtudat az anyaország magyarságával. Magyarország külföld. 4. Kialakul a másodrendűségi tudat bennük. A magyar történelemmel csak az irodalomtörténeten keresztül tartják a kapcsolatot. Innen van, hogy a csehszlovákiai magyar fiatalság magyarságszemlélete literális gyökerű és tartalmú. Sokkal többet mondunk neki, ha Petőfivel példázódunk, mintha Kossuthal.

Meg kell még említenünk a *szülői társadalom* álláspontját a köztársasággal szemben, mely nem csekély hatással van közép- és főiskolás diákságunk lelki alakulására. Ebben az álláspontban jelentékeny változásokat észlelhettünk a húsz év alatt. Az első 7—8 évben sokkal inkább volt ellenzéki a csehszlovák államisággal szemben, mint az utolsó 10—12 évben. Azért tartjuk ezt fontosnak megjegyezni, mert a főiskolás mozgalmak kialakulásában is szerepe van ennek a ténynek. Az első félévtized magyar társadalmá romantikusan nemzeti, mereven ellenzéki, a múlt felé fordul, azt bálványozza, a fiatalstól méginkább megköveteli, hogy ne merje kritizálni. Az 1920 és 25 között középiskoláskodó magyar fiatalokban ez a két ellentétes irányú szellem: az iskoláé és a szülőké, hihetetlen feszültséget idézett elő. Itt a magyarázata, hogy miért indult oly hévvel és oly útra 1925-ben a magyar főiskolásság egy része. Ez a feszültség röpi ki újukra azokat, akik akkor hagyják el a középiskola padjait. Ez a magyarázata annak is, hogy *a csehszlovákiai magyar főiskolás mozgalmakat 1925-tel kezdik tárgyalni*. Valójában már 1919-ben jelentkezik a szlovákiai magyar fiatalság. A keresztényszocialista diákság kezdeményezésére országos szervezkedés indul ki Kassáról, csakhamar szervezeteket alakítva Pozsonyban, Eperjesen stb.¹ A pozsonyi szervezet tagjai alakítják meg a brünni Corviniát. Tőle függetlenül alakul meg Prágában a Magyar Egyetemi Kör 1921-ben. Ez utóbbi azonban csakhamar megszűnik. 1925-ig a Corvinia² az egyetlen magyar főiskolás egyesület az egyetemi városokban. Az említett országos szervezkedés is eltűnik nyomtalanul. Ennek a szervezetnek is, mint a Corviniának megvan a maga bőséges és terjedelmes programja. Nagyjából ugyanaz, amit elismételtek később főiskolásaink (minden nagyobb diákrendezvényen, kongresszuson, alakuló és évzáró közgyűléseken: dolgozni a kultúr-intézményeken, gazdasági szervezeteket alakítani, iskolákat fejleszteni és népművelést folytatni.

Nem a programm választja el tehát az 1925 előtti és utáni diák-

¹ Az 1925 előtti diákmozgalmakról beszámol a »Jövő« e. lap. 1932.

² Bővebb adatok: A Corvinia tíz éve 1919—1929. Riegele László. 1929. Brünn.

szervezkedéseket, *hanem a szellem*. (A programm úgysem valósult meg még eddig egyetlen diákszervezetben sem, bármennyire is azzal a hangulattal tárgyalták az alakuló gyűléseken, hogy egy év alatt akarják megváltani, egyetemi tanulmányaik mellett, a magyar nemzetet.) Tehát a szellemben volt különbség. Mert más volt a Corvinia, mely az alakulás heve után csendes munkát folytatott, hogy ébren tartsa a nemzeti öntudatot tagjaiban és ha romantikus módon is, kapcsolatot teremtsen a magyar diákok és a németek, esztek, bolgárok között. Formáiban is »bursch«-egyesület jellege volt és van máig is, kenyerespajtás tagjait tölgycserrendre osztva fel. Tagjainak szemlélete ugyanaz, mint a magyar társadalomé: polgári és romantikus.

Egészen mások azok a főiskolások, akik 1925 körül kerülnek a prágai egyetemekre. Természetesen csak az öntudatosabbak. Az átlagfiatal gondolkodás, szándékok és problémák nélkül megy fel, gondolkodás nélkül veti alá magát Prága hatásainak. E hatásokból nagyobbára az alantast, a primitívet ragadják meg. A város kultúréletébe nem kapcsolódnak bele kellő mértékben, inkább hat rájuk a hétköznapi, mint a kulturális szellem. Első időkben divatos volt a szabadszerelem, nem egyszer pajtásházassággal is találkozunk részint a nagyváros, részint az egyetemien tanuló külföldi zsidó diákok hatása alatt. Vajmi keveset hallani a húszas évek prágai magyar főiskolásaitól színházi, irodalmi, társadalmi kérdésekről.

A magyar diákok első találkozóhelye Prágában *a magyar menza*. Ezen kívül csak magánérintkezésben találkoznak. A szervezkedés két ponton indul el. Megalakul *Szent-György Kör* névvel a prágai magyar főiskolás cserkészek köre, pár hónapra rá a *Magyar Akadémikusok Keresztény Köre*³ (MAKK). A kör alapítói kezdettől fogva országos szervezetnek szánták kezdeményezésüket.⁴ Törekvéseiket felkarolta a szövetkezett ellenzéki pártok prágai központi irodája és a Prágai Magyar Hírlap. Hatalmas propagandát indítanak, melyben *általában* a magyar diákság segélyezéséről, támogatásáról beszélnek. Propagandájukban kialakítanak egy frazeológiát, melynek aztán súlyos következményei lesznek.

A Szent-György Kör-ben gyűlt össze néhány fiatalember, akikre teljesen ráillik az a lelki kép, amit a középiskolák hatásánál vázolunk. Telve feszültségekkel kerülnek fel az egyetemre. Alapérzésük, hogy el kell intézni a problémákat, mely-eket sorsuk körülményei vetettek eléjük. Probléma lett a magyarság sorsa, tartalma. Meg kell oldani a magyarság fennmaradásának nagy rejtélyét. Szabadulni kell egy nagy tehetetlenségérettől, mely minden gondolkodó csehszlovákiai magyart gyötör. Át kell alakítani a társadalmat, új

³ Történetét lásd: A Prágai M. A. Köre Évkönyve 1931—32. Szerk.: Orbán László, 1931. Kassa.

⁴ V. ö.: Kulturális szervezkedésünk története c. cikkünket. 93. oldal.

intelligenciát kell kitermelni. Egyelőre cserkész keretekben dolgoznak, de a kör első gyűléseinek jegyzőkönyveiből látni, hogy *társadalomátalakító szándékaik vannak. Nem úgy, mint az előző évek diákjai, akik be akartak kapcsolódni a társadalomba, s annak »hasznos tagjai akartak lenni«*. A Szent-György Kör fiataljai kezdettől fogva *kívülről* szemlélik a magyar társadalmat, reformatori öntudattal, melyért aszkéta életet vállaltak. Mint emberek nemcsak kifogástalanok, hanem sokszor tiszteletreméltóan nagyszerűek. Sajnos, kezdettől fogva abban a hibában vannak, amit a Prágai Magyar Hírlap propagandájával kapcsolatban említettünk: *általánosítanak*. Egyszerre akarják az egész magyar társadalmat megváltoztatni, maguk mindig tömegek nevében beszélnek. Kezdetből fogva csorbult tárgyilagossággal indulnak. Pedig rengeteget dolgoznak, először a prágai MAKK-ban, melynek ők adnak programot és lendületet a szervezkedésében, amivel nagyban elősegítették, hogy a prágai kezdeményezés országos szervezkedéssé fejlődjék. Tényleg gyors iramban alakul meg Brünnben, majd Pozsonyban a Magyar Akadémikusok Keresztény Köre. A brünni MAKK a Corviniával párhuzamban dolgozik. A Corvinia a német műegyetem hallgatóit szervezi meg, a MAKK a többi főiskolákét. A nyári szünetben megindul a vakációs program a vidéki diákegyesületek szervezése. Léván alakul az első vidéki magyar főiskolás egyesület. Követi Érsekújvár, Ipolyság, Rimaszombat, Rozsnyó, Kassa. A sort csak 1929-ben zárta be Eperjes, Losonc és Komárom.⁵

Kezdetben legalább is *kívülről* teljes az összhang a diákság és a társadalom, illetve annak vezetői között. A Szent-György Kör-i fiatalok kívülállása sem tudatos, maguk sem gondolnak még arra, hogy ebből a *kívülállásból belső ellenzékiesség legyen*. A Szent-György Kör összefoglalja a vidékenként egységes program nélküli magyar középiskolás cserkészteret s 1926 július havában megrendezik az első csapatközi tábor Liptószentiván közelében. Megkezdik a harcot az önálló magyar cserkészterért. Mikor nem boldogulnak a cseh vezetőkkel, egyenesen Baden Powellhoz fordulnak, aminek eredményeképp a kanderstegi nemzetközi cserkészkonferencia biztosítja a magyar cserkészter önállóságát. (Amit teljesen azóta sem értek el cserkészzeink.) A főiskolás szervezkedés is teljessé válik. 1926 szeptemberében Léván megtartják a főiskolás egyesületek első kongresszusukat, ahol kimondják, a *Csehszlovákiai Magyar Akadémikusok Szövetsége* megalakulását. Megindul a diáksegélyakció, aminek révén hamarosan 45.000 koronát gyűjtenek össze. Ezzel megvetik alapját a társadalmi menza-mozgalomnak. A szerencsés időben kezdett szervezkedés nyomán három feladatot kellett volna megoldani, hogy valóban hatalmas eredményű mozgalom váljék a kezdeményezésből. 1. A gondolkozó és öntudatos fiatalok feszültségét megfelelően levezetni; 2. az öntudatlan átlagdiákságot fel kellett volna rázni, annak

⁵ A CÁMASz kialakulásának a krónikájáról bővebben: Magyar Diák Szemle I. évf. 1. sz. 26—28. II. évf. 1. sz. 110—111.

új életstílust diktálni; 3. hogy pedig a két feladatot megoldhassa a magyar társadalom, olyan személyiséget kellett volna állítani a diákmozgalmak élére, aki vezére és irányítója lett volna a fiatalságnak, függetlenül, tapasztaltan vállalta volna a harcot a fiatalokért és velük szemben. Ha akad ebben az időben közéleti súllyal bíró ember, aki a diákság élére tud állni, ma már hatalmas eredményekről számolhatnánk be, amelyek a fiatal mozgalom gyümölcsei volnának. *Vezető azonban nem akadt.* A diákságnak ugyan egyre hangoztatták a publicisták, költők, hogy neki kell meghozni az újarcú magyar nemzedéket, de a fiatalság magányosan tapogatózott.

A Szent-György Körből indul ki az az átértékelési folyamat, melyben a fiatalság új utak, új gondolatok felé fordul. Előkészület, tudományos fogalmak és eszközök nélkül vágnak neki, hogy kibogozzák a kisebbségi SOTS értelmét, annak minden belső és külső vonatkozásában. Befelé meg kellett oldani a magyar társadalmi tagozódás kérdését, felelni kellett, mennyit ér a magyar társadalmi tagozódás a magyar jövő szempontjából. Meg kellett oldani a kérdést, mely kényszerítő erővel tolaodott eléjük: az adott nemzetközi körülmények között fennmaradhat-e a magyar kisebbség. A társadalmi tagozódás értékelése és vizsgálódása vezeti el a kör fiatalságát a parasztság problémájához, aminek eredménye a kör *népi orientációja*. Megfelelő irányítás híján a kisebbség nemzetközi helyzetének latolgatása a *Páneurópa* ideája felé sodorja a kör vezető gárdáját. A Szent György Kör és a prágai MAKK vezetősége azonos lévén, a parasztorientáció és a Páneurópa-kérdés belekerül a diák-közvéleménybe. A lévai kongresszus határozata nyomán a három egyetemi város körei magyar szabadegyetemet rendeznek, melyen az említett kérdéseket felvetik és tárgyalják. A Szent György Kör a maga néprajongását beleviszi a középiskolás cserkészmozgalomba is, annak lapján, a *Mi Lapunkon* keresztül. Elindítják a regös-vándorlásokat, paraszt-cserkészcsapatokat szerveznek, felfokozzák a közép- és a főiskolás diákság értékes részében az etnográfiai érdeklődést.

Csak szükség lett volna az erőskezű vezetőre, aki a fiatalokat vezetni tudja. Ezt maguk a fiatalok is érezték, mert keresik az ideálokat és a vezéreket, Adyt, Szabó Dezsőt, Móricz Zsigmondot, Bartókot, Kodályt vallják eszményeiknek és szellemi vezércsillagaiknak. Csillagaikkal szorosabb kapcsolatokat is keresnek. A CsMASz 1927 tavaszán Móricz Zsigmondot előadó-körútra hívja. Móricz útja hatása alatt Magyarországon úgy ír a szlovákiai fiatalokról, mint történelmi hivatású nagy nemzedékről. A csehszlovákiai magyar társadalom azonban kevésbé érti meg őket. Ekkor áldoz legtöbbet ugyan a diáksegélyezésre, azonban egyre hevesebb kifakadások hangzanak el a Szent-György Kóristák internacionalizmusa ellen. A Páneurópa-gondolatot magyarázzák nemzetköziségnek. Ez az első *tragikus félreértés a fiatalok és az idősebb generáció között*. A fiatalok a Páneurópa-ideálban nemzeteket megnyomorító országhatárok és nemzetközi ellentétek kiküszöbölését keresték. Páneurópa, a magyar

nemzet szabadságát és boldogulását jelentette számukra. A vita egész éven át forr az ábrándos gondolat körül, heves veszekedésekben robbanva ki. Csak a CsMASz rimaszombati kongresszusán csitul el a vita. A Páneurópa-gondolat hívei meghátrálnak, másodrendű, intellektuális kérdésnek minősítve a problémát. De a magyarság sorsán a jelen körülmények között csak a magyar önvédelmi munka javíthat. Annál hevesebben követelik a fiatalság *demokratikus nevelését* s állásfoglalását az új magyar irodalom és művészet mellett. Itt ütközik ki a szlovenszkói magyar középiskola másik *húsa* a társadalom és *élet szemlélet* irodalmi tartalma és színezete. Az irodalmi állásfoglalás egyúttal társadalmi és politikai állásfoglalás is.

A rimaszombati kongresszus után éles kifakadások hangzanak el az idősebb generáció részéről, hogy a Szent-György Kör probléma-felvetéseivel eltávolodást idéz elő a csehszlovákiai és az anyaországbéli magyar fiatalság között. Másrészről a Szent-György Kör-i fiatalok se titkolták el kifogásaikat a magyarországi egyetemi hallgatóság javarészenek viselkedése és felfogása ellen. Közlelebről a brünni Kazinczy-emléktábla leleplezésén ismerkedtek meg a magyarországi diákvezérek egy részével. E találkozáson látszott meg mekkora gondolkozásbeli különbség van a két fiatalság között. A Szent-György Kör-i fiatalokban, az úgynevezett »haladóknak« egyre erősebb *az ellenszenv a konzervatív magyar társadalmi felfogással szemben*. Magatartásuk egyre inkább ellenzéki a magyar történelmi-és közeposztállyal szemben. Hirdetik, hogy ezek eljátszották szerepüket; új, öntudatos paraszt- és iparososztálynak kell átvenni a vezető szerepet a nemzet életében, összeköttetésbe lépnek a Bartha Miklós Társaság körül csoportosuló magyarországi fiatalokkal. Együtt rendezik meg az emlékezetes Ady-ünnepet Pesten. Ezek után a vádak, hogy fiataljaink elszeparálják magukat a magyarországi fiatalságtól, megszűnnek és a haladó szellemű fiatalok tábora növekedik. Az ellentétek elcsitulása azonban csak látszólagos. A Szent-György Kör vezető gárdájának szűk a főiskolás cserkészkeret. A körön belül forr a fogalmak átértékelése. Új tartalmat és értelmet kap nemzet, osztály, nép. A fogalmak átalakulása végkép megnehezíti a megértést később fiatalok és idősebbek között, mert jóformán új nyelv alakul ki.

A társadalom áldozott, de nem akart reformátor lenni. Diáksegély-akció nyomán 150.000 koronát gyűjtenek össze, megalakítják a brünni, pozsonyi menzákat, a diáklányok számára otthonok alakulnak. *A menzák* maguk már kezdettől fogva félreértésekre adnak alkalmat. A fiatalok egyrésze azt kívánja, hogy a menzákat a diákság kezelje. A társadalmi akciót vezető politikusok hallani sem akartak róla, ami elkeseredést okozott az említett fiatalok között, s egyre messzebbre távolította el őket a társadalmi vezetőkől.

Mindezek a szerencsétlen félreértések csak negatívumok, bármennyire is hatottak. A fiatalság úgynevezett haladó része azon-

ban sokkal öntudatosabb és önállóbb volt, hogysen ezek irányították volna. Tovább keres. Természetesen világnézeti keresésről van szó, hiszen munkát nem tud kifejteni, nem tud hatni elfogadott társadalmi szervezeteken keresztül. Világnézetükben egyre inkább központi problémává válik *a szociális kérdés*. Szemléletük megtelik szociológiai fogalmakkal. A gombaszögi táborban proklamálják a cserkészlet szociális megújulásának szükségességét, kiadják első röpiratukat, a *Vetés-t*⁶ megindítják a *Sarló* mozgalmát. »Vetés«, »Sarló« a népi orientáció jelképei. A Sarló mozgalmát azért alakították, hogy a CsMASz-t és a MAKK-okat, mint diákérdekvédelmi szervezeteiket ne kavarja fel vita, senki ne szenvedjen bennük rövidséget elvei miatt, hanem minden világnézetű diákot fogjanak össze. A Sarló kezdetben távol állott a marxizmustól. Mozgalom volt, amelynek célja: a társadalom köztudatába vinni: a »nép a megújulás és a megmaradás alapja«.⁷ Munkába kívánnak állani, előbb azonban tudományostan akarnak felkészülni. Az 1928-as kassai CsMASzri kongresszus hatásuk alatt elhatározza, hogy az iskolai év folyamán az egyes egyetemi városokban tudományos szemináriumokat állít fel. A határozat meg is valósult, de eredményre nem vezetett. Megalakultak a *szemináriumok*, de nem folyt bennük olyan munka, mely tényleg előkészítette volna a diákok nagyobb tömegeit komoly kisebbségi munkára. A pozsonyi szemináriumokat a Sarlósok vezették, akik Prágából nagy számban iratkoztak át a pozsonyi egyetemre, hogy közelebb legyenek a szlovákiai magyar társadalomhoz és annak problémáihoz. Eredményt azonban nem tudtak elérni, mert csakhamar heves és nyílt harc indult meg ellenük. A pozsonyi Sarló tagjai Komáromban bemutatkozó estet akarnak rendezni, amit a komáromi vezetőkörök megakadályoznak. Nyílt hírlapi támadások kerekednek az ügyből. A Sarlóra kiveti hálóját az aktivista politikai tábor és igyekeznek elmergesíteni a vitát» A mozgalom vezető tagjai már nyíltan szocialistáknak vallják magukat. Résztvesznek a pozsonyi egyetemen szervezett Népszövetségi Főiskolás Liga alakításában. Működésük nem tetszik a fiatalok egy részének sem. A két tábor közötti ellentétek 1929 júniusában rendezett brünni országos diákankéten robbantak ki. Az ankét elnökei igyekeznek békíteni, a vita azonban oly heves, hogy egyik-másik fiatal könnyezik.

A Sarló dolgozni és tapasztalni akar, mert érzi és vallja is, hogy programja, amit nagy vonalakban épített ki, csak tapogatózás. *Küldöttséget menesztenek az egyik párt vezetőjéhez és kéri, hogy kapcsolódhassanak be a pártnak a munkájába, amelyen keresztül legtöbbet végezhetnek és tapasztalhatnak. Keserű csalódást okozott, hogy elutasították őket.* A brünni ankét után nyílt harcba keverednek! Grosschmid Géza szenátorral, aki nemrég mint a

⁶ Vetés öt számban jelent meg.

⁷ A Sarló programja a Vetés harmadik számában jelent meg.

brünni ankét elnöke, még békítette őket. A Sarló ugyanis résztvett a haladó cseh diákok és egyetemi tanárok mozgalmának, az Étiéké Hnutí (Az erkölcs mozgalma) konferenciáján,⁸ hogy ott vitát kényszerítsen fei a kisebbségi kérdésről. A vita folyamán ia cseh diákok a kisebbségi jogok mellett foglaltak állást, de a Sarlósoknak szögezték a kérdést, *hogy mi a véleményük a revízióról*. A felelet: a történelmi osztályok revíziós elképzeléseit nem pártolják, mert annak nem célja a magyar nép jogait és életlehetőségeit biztosítani, de természetesnek tartják az etnográfiai revizionizmiust, a nép természetes vonzódását testvéreikhez. Mikor a Vetésen keresztül a vita ismertté vált, Grosschmid szenátor *nemzettagadással vádolja* miatta a Sarlósokat. A szakadás ezzel teljes lesz. A Sarlósok kiszorulnak; a cserkészletből, a Mi Lapunk megszűnik és új cserkészlap indul Tábortűz néven a komáromi bencések szerkesztésében. Az 1929-es érsekújvári kongresszuson mégegyszer igyekeznek békíteni és békülni az ellenfelek. Kongresszusi határozatban kimondják, hogy a CsMASz és annak minden szerve diákerdekvédelmi alakulat, tehát ideológiai egyesületek nem lehetnek tagjai. A CsMASz azonban tagjai világnéztére nem kíván befolyást gyakorolni, míg az a tudományosság útjáról le nem csúszik. Megindítják az első kimondottan főiskolás lapot, hogy a felmerülő gondolatokat ott tisztázzák. Az egység látzólag teljes. A Sarlóban ellentétek mutatkoznak. Egy rész kedvesztve visszavonul, a másik része kiválik, hogy új mozgalmat indítson, a harmadik Balogh Edgár vezérletével, mint maga mondja: »súlyos és végsőkéig feszített munka« közben »állandó ellentétes mozgásban a tények és a teória között«, eljut a marxizmusig.⁹

Az 1930-as losonci diákkongresszuson a CsMASz vezetését nem világnézeti embereik veszik át. Ettől kezdve a hivatalos diákegyesületekből egyre inkább kiszorulnak! ia világnézeti csoportok és mozgalmak. A Sarló megmaradt csoportja szociográfiai vándorlásokat, falujárásokat rendez, többé-kevésbé már marxista szellemben. Az 1931-es pozsonyi kongresszusukon már teljes a marxista problematika és frazeológia. Kongresszusi kiadványuk (A Sarló jegyében) alcíme: *Az új arcú magyaroktól a magyar szocialistáikig*. A magyarság sorsán érzett aggodás, keresés vitte őket a tudományos marxizmusig, majd a kommunista pártig. Azonban akkor is vallják, hogy feladatuk *magyar szellemű szocialista intelligenciát nevelni, szemben a zsidó baloldali internacionalizmusával és a Lévái Frontaval (a cseh baloldali fronttal) szembeni*. A marxizmus számukra nem jelent nemzettagadást, éppen ellenkezőleg: rajta keresztül vélik elintézhetőnek a magyarság nagy (kérdéseit. Az államhatár, fegyverkezés, a burzsoázia érdeke. A marxista osztálytalan világ-

⁸ Lásd a Vetés 4-ik számát.

⁹ Lásd: Sarló jegy ebem. Pozsony, 1932.

¹⁰ Lásd: »Jövő« c. ifjúsági lapban a Sarló beszámolóját.

államban a proletariátus uralma eltünteti mind e tényezőket, úgy, hogy magától értetődő lesz a magyar kultúra fejlődése is.

A Sarló teljes bomlása akkor indul meg, mikor a pozsonyi csoport be akart lépni a kommunista pártba. A prágai Sarló-csoport a tervet hevesen ellenezte: továbbra is diákmozgalom kívánt maradni. A pozsonyi Sarló mégis véghezvitte szándékát. Ott azonban ugyanolyan reformtervekkel lépett elő, mint a konzervatív magyar társadalommal szemben. Bizonyos függetlenséget akart magának biztosítani, melynek révén kritikát gyakorolhat a pártban. Terveik csődbe jutottak, mert a kommunista illetékesek nyíltan és brutálisan szemükbe vágta, hogy nekik nem intellektuelekre, hanem plakátkihordókra van szükségük. A Sarló végleg felbomlik, vezére, Balogh Edgár, szimbolikusan elhagyja Szlovenszkót. A diákegyesületekben teljes a világnézeti káosz. Ellenszenvessé válik a diákság javarésze előtt minden világnézet, mindenki gyanússá válik, aki gondolkodik. A szemináriumok működnek, de nagyobbára dilettáns munka folyik bennük. A MAKK-ok vezetőségeit mindenütt a nem világnézeti emberek ragadják magukhoz.

A káoszból több mozgalom indul. A katolikus főiskolásság szervezkedése: a *prohásztkás mozgalom* és a *Magyar Munkaközösség*. A prohásztkás mozgalom 1929-ben indul ki Prágából. Ugyanakkor hallat magáról a protestáns diákszervezkedés erősebben a *Baráti Szó* című lap körül. A prohásztkásokat heves támadások érik útjukban. Rossz néven veszik, hogy nem marad a mozgalom hitbuzgalmi egyesület, hanem egységes, átfogó vilákgépet teremt magának, szociális és nemzeti problémákat vet fel. Csakhamar társadalmi és nemzeti reformok vágya fűti. Egyetemes érvényű katolikus elveket kell megvalósítani az adott szlovákiai körülmények között. Emiatt éri a MAKK-ok és a Munkaközösség részéről a vád, hogy kisajátít magának olyan problémákat, melyekhez semmi köze. Ugyanúgy *félreértik*, mint a legtöbb diákmozgalmat. Tudniillik a mozgalom a harmónia törvénye alapján nyúl a magyar kérdésekhez: azaz a társadalmi élet, a kultúrmunka alaptörvényének vallja, hogy az egyes szervek ne egyeduralomra törjenek!, hanem a harmóniát és ta lehetőség szerinti együttműködést keressék. A támadások arra készítetik, hogy a maga álláspontját minél tisztábban és pontosabban fogalmazza meg. Évi kongresszusokon határozza meg a maguk munkatörvényeit és elveit. Magát a közéleti katolicizmust és annak megjelenési formáit is kritikus szemmel vizsgálja. Hosszú viták eredményeképp az érsekújvári kongresszuson¹¹ fogalmazzák meg a mozgalom világnézeti alapelveit: a szellem elsőbbsége az anyag

¹¹ Az érsekújvári Kongresszus határozatait lásd: Új Élet, 1933 szept.—okt. számában.

felett, béke és megértés keresése a társadalmi életben, egészséges vagyoneelosztás, a nemzetek békítése Közép-Európában.

A *Munkaközösség* »absztrakt radikalizmus«-nak nevezte ezt az ideológiai tisztázódást náluk. Elutasító álláspontját az magyarázza, hogy a Sarlónál kiábrándult a világnézeti harcokból.¹² »Értékesebb ma már a magyar kisebbségnek, ha egy statisztikai kiadványt, szociális szellemű szövetkezetet nyer, mintha a leglogikusabb, legszebb átfogó munka rendszerét állapítja meg, de az élőszóban és papíron megfeneklik.« Az ideológia-nélküliséget azonban revízió kell. A Munkaközösség kezdetben azt hirdeti, hogy (mindegy, milyen a világnézete valakinek. Mindenkiel együtt akarnak dolgozni, aki magyar munkát végez. Később átfogó magyar ideológiáról beszélnek. Határozottan nemzeti alapra helyezkedik a mozgalom és megtagad minden közösséget minden kozmopolitizmussal. Főérdeme, hogy kezdi hirdetni és valóra is váltani az aprómunka elvét. — A mozgalomnak két csoportja van: Pozsonyban és Prágában. Munkát a pozsonyi csoport végez. Tényleg elindít, határozott kisebbségi munkástílust alakít ki néhány emberben. Azonban nem sokáig működik. A két csoport között ellentétek támadnak, az újabb indulás is megbukik.

A mozgalmi élet a *CsMASz-ban* is aláhanyatlak. Jellemző, hogy a szokásos CsMASz-kongresszusokat sem rendezik meg néhány évig. A reformszellemű fiatalok lassan kikerülnek az egyetemekről, eltűnnek a magyar vagy a szlovák társadalomban. Indul ugyan ismét egy mozgalom: Széchenyi-reformmozgalom névvel, azonban rövidesen megszűnik ez is. Az új évfolyamoktól az egyetem egyre nagyobb teljesítményeket kíván. Prágában például egy jogász második államvizsgájára *napi tízórai tanulással nyolc-tíz hónapig készül*, ha zökkenő nélkül akar átjutni. A gazdasági válság érezteti hatását. Mindenki siet tanulni, mert nincs pénz, hogy sokat tartózkodjanak fent az egyetemi városokban. A komolyabb diákságot a vizsgák vonják el a művelődéstől. A város alig érdekli őket. A diákéletben nem egy helyen komolytalan egyének kezébe kerül egy-egy egyesület vezetése.

Az általános letargiában csak a *prohásztkás mozgalom* dolgozik és fejlődik országos szervezetté. Befejezi a maga világnézetének kiépítését. Lapjában, az *Új Élet-ben*, szemináriumaiiban neveli munkás gárdáját. Megkezdte a munkástáborok rendezését. A munkástáborokban nyaranként két-három hétre közös sátorban együtt pihentet, dolgoztat diákot, hivatalnokot, főként munkást. A munkástáborok célja: megismerés, pihenés, azonkívül megtanulni az osztálykülönbségek áthidalását. Okulnak a prohásztkások a Sarló és a Munkaközösség példájából, lassan és óvatosan, de annál szívósabban mennek a maguk célja felé: minél több képzett, európai nivójú munkást adni a magyar társadalomnak.

¹² A Magyar Munkaközösségről részletesebben: Duka Zólyomi Norbert cikkét a Magyar írás I. évfolyamában.

Az egyetemi fiatalság többi része nem hallat magáról. Mintha nem volnának problémáik. *A régi nemzedék* hallatja szavát a csöndben. Az elhelyezkedés, úgyahogy, megtörtént; újból gyülekeznek, hogy az egyetemen kezdett önukat folytassa. Az új mozdulások az új politikai és eszmei áramlatok hatása alatt indulnak. Jellemző, hogy a nemzedék most sem tud nagyobb lélekzetű kezdeményezésbe vágni. Sikertelen próbálkozások jelzik útját továbbra is.

Rimaszombatban jelentkezik először az életbe kikerült reformfiatalság. Érdekes, hogy a konzervatívabb része jelentkezik szólásra. Megrendezik az úgynevezett rimaszombati diétát. Seregszemle akar ez lenni, ahol más szemmel mérnék fel a teendőket. Két jellemző tünete van a diétának: nem tud szabadulni a világnézettől, erős kritikát gyakorol a pártok és a meglévő kulturális szervek felett. A diétán jelentkező fiatalság lapot is indít *Egyenes Úton* címmel, amely azonban pár szám után megszűnik.

Az elhelyezkedett fiatalok azon része, amelyik a Sarlóban indult annak idején, *Kisebbségi Társaság* néven alakít egyesületet. Innen indul ki a másik kezdeményezés, mely közös munkára akarja bírni a különböző világnézeti csoportokat, anélkül, hogy ezeknek fel kellene adniok álláspontjukat. Találkozóra hívja össze a kulturális és ifjúsági egyesületeket, hogy megbeszéljék azokat a feladatokat, amelyekben minden magyarnak együtt kell szerintük dolgozni, jobb és baloldalinak egyaránt. Az első ankét, a »*Tavaszi parlament*« tényleg összehozza a különböző csoportokat, bizonyos emelkedett szellemű megértést teremt. Az ankét után azonban nem következik komolyabb munka a megértés elmélyítéséért. A következő találkozáson csak a baloldali egyesületek jelennek meg, így ez a próbálkozás is eredménytelenül végződik. Úgy látszik, a kisebbségi reformnemzedék még mindig nem jutott el oda, hogy a maga új életszemléletét érvényesíteni tudja a kisebbségi életben.

A társadalom közönyösen szemléli a fiatalok megmozdulásait. Az egyetemi ifjúság nagy része sem lelkesedik azokért a gondolatokért, amik felmerültek az előző évek (mozgalmaiban). A CsMASz újra megmozdul, kongresszusokat rendeznek, szemináriumuk működnek, azokon újra elmondják a régi programokat, a programok azonban erőtlennül, ígéret nélkül hullanak a közönybe. Hiányzik a régi lelkesedés, a régi várakozás. Az új generáció más, mint a régi, más a szelleme, azonban *nem találta meg a maga, úbját, a maga hangját*. Az új világnézeti diákalakulatok: mint a prágai baloldali *Táncsics-kör*, a pozsonyi liberális *Eötvös-kör* sem találnak nagy visszhangra, nem tudnak túljutni helyi indulásaikon szervezeteiken. Az elmúlt évben a CsMASz érdekes kezdeményezést indított el, az úgynevezett nyári szellemi táborozásokat. Céljuk intelligenciaképzés és kultúrmunkások nevelése. Ha megfelelő vezetés alá kerül, ki lehet belőle alakítani a régen szükséges nyári egyetem intézményét. Azért szükséges ez különösen most, mert a jelenlegi egyetemi fiatalság újfajta vezetést, irányítást és tanítást vár, *más*, realisabb munkát

óhajt. Nincs bennük az a reformátori kezdeményező erő, mely annyira sajátja az előző nemzedéknek. Többet tanulnak, talán íjebb munkásai lesznek a kisebbségi élet hétköznapijainak, de kevesebb bennük az; önállóság-, mozgalmakban nem hisznek annyira, sokkal komolyabb hatást vált ki náluk egy-egy szakszerűen megrendezett kurzus. Gondolkodásra készítő jelenség az új generáció *érdektelensége a mozgalmakkal szemben*. Nem lehet kimagyarázni azzal, hogy sokkal többet kíván tőlük az egyetem; azzal sem, hogy szociális helyzetük letöri érdeklődésüket, azzal sem, amit emlegetnek: hogy a gyengébb kvalitású, életerejű háborús évjáratok vannak jelenleg az egyetemeken. Természetes, mindezek a körülmények hozzájárulnak az érdektelenséghez, azonban a legmélyebb ok, hogy a nemzet átalakulását, új erők támadását nem a mozgalmak hozhatják meg, mert ezek, bármily jószándékok szülöttei is, nem pótolják az egyetem hiányát. Nagyon kevés azok száma, akik egyetemen kívül tudnak végezni tudományos munkát. *A mozgalmakat a dilettantizmus és a frázis öli meg*, nem a politikai és egyéb intrikák.

A csehszlovákiai magyarság jövője szempontjából eddig nem jelentettek többet a felsorolt mozgalmak, minthogy néhány mozgalmi embert neveltek ki. Széles rétegeket nem alakítottak át, még a mozgalom résztvevőinek magyar öntudatát sem tudták úgy megerősíteni, hogy később el ne vesszenek a magyarság számára, ha körülményeik nemzeti szempontból kedvezőtlen helyzetbe sodorják őket. Gyakran még a volt diákvezérekről is azt kell hallanunk, hogy nem mernek magyarul beszélni hivataluk miatt. Intelligenciánk rohamosan fogy. Az ifjúság nagy problémája éppen a tervszerű elhelyezkedés volna a megfelelő és a nemzet jövője szempontjából szükséges pályákon. De amiközben nemzetmentésről beszélnek, teljesen véletlen és tervszerűtlen a pályaválasztásuk. Nem beszélünk arról, hogy a magyar főiskolások az összes köztársaságbeli egyetemi hallgatók *3.1%-át teszik ki, noha a nemzetiségi kulcs szerint 5.5%-ot kellene kitenniük*. Az egyes pályákon sem helyezkednek el okszerűen. A túlszűfolt tanári szak mellett megdöbbenően kevés a közgazdasági és kereskedelmi szak hallgatója. Tudtommal három magyar hallgatója van pl. a brünni gazdasági főiskolának.

Hiába beszélt az előző generáció annyit a »valóságról«, gyöngye a magyar fiatalság valóságok iránti érzéke. Fiatalságunk el tud helyezkedni, de nem tudja megvalósítani terveit, amit annyit hangoztatott az egyetemen. Mély, a társadalmunk szerkezetét átalakító változásokra van szükség, hogy jövőnket biztosítsuk. A kívánt biztosabb jövőbe vezető utat egyelőre nem látjuk. Egyelőre csak annyit tudunk, hogy mozgalmak, reménykedések, optimista hírlapi cikkek és szónoklatok mellett fiatalságunkat és vele együtt az egész csehszlovákiai magyar nemzetrészt a körülmények — ellenállás nélkül — sodorják az ismeretlen jövő felé.

Sinkó Ferenc.